Ann. IV. Num. XVIII.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est: in Italia Libellarum 10; ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7½.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis Lib. 0.50 pro *unoquoque centimetro quadrato.*

Cuncta mittantur ad Aristidem Leonori *equitem, commentarii* VOX URBIS *possessorem et administratorem*

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA Apud Gebethner et Wolf — Varsaviae Polonorum, Krakowskie Przedmiescie, 15

IN ANGLIA Apud Burns and Oates — London W. 28, Orchard Street.

IN CIVITATIBUS FOEDERATIS AMERICAE SEPTEMTR. Apud Fridericum Pustet S. Sedis. Apost et S. Rituum Congr. Typogr. — New York, 52, Barclay Street. — Cincinnati, 436, Main Street.

IN GERMANIA Apud Fridericum Pustet S. Sedis Apost et S. Rituum Congr. Typogr. — Ratisbonae in Bavaria

IN CANADA Apud Librairie Granger Frères — Montreal, 1699, Rue Notre-Dame.

RERUM INDEX

ROMAE

EX OFFICINA *PACIS*, PH. CUGGIANI

35, Via della Pace

MCMI

Ann. IV. ROMAE, Idibus Septembr. MCMI. Num. XVIII.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS: In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italiam: Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 ½.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR: ARISTIDES LEONORI, eques. ROMAE - Via Alessandrina, 87.

AGRARIAE AUSTRALIANAE LEGES

DISSERENTIBUS nobis alias de Australianis negociis, iis praesertim quae ad civium communitatem regendam pertinent, gratissimum fuit librum perlegere a Gallo doctore Alberto Metin conscripto *De agraria re in Australia atque in Nova Zelandia.* Libri totius summa duas in partes dividitur. Spectat prima, de qua modo dicendum, ius venditionis agri publici atque ius dominii in fundos. — Antiquitus enim colono cuidam arbitrium erat publicos agros, quam latissime vellet, occupandi. Superveniente vero aetate, necessarium prae omnibus apparuit, ut exigua nimis coloniarum plebs multiplicaretur. Orta inde lex, qua certi statuerentur fines, ne uni tantum domino nimius ager linqueretur. Sed in interiore regione vastissima terrarum spatia sunt pastoribus assignata. Praedia haec omnia « stationes » vocantur, per quae saepe octoginta, vel centum pecudum millia pascuntur. Imminutis autem paulatim terris, quae maxime feraces viderentur, harum quoque regionum incultae solitudines arctioribus limitibus definitae sunt.

Pari consilio ea inter in ipsum ius dominii, quocumque late nimis pateret, lex animadvertit. Quamvis enim George doctoris americana documenta exiguum satis favorem apud Australianos obtinuerint, rerum publicarum moderatores contendunt tamen, ut media, ut parva praedia, quantum liceat, multiplicentur, dominique in agro vivere, eumque excolere cogantur. Quem immo ad finem meridionalis Australiae magistratus tributum, multae nomine, domino imposuerunt, qui extra coloniae fines commoraretur.

⁎

Sed audacius etiam Nova in Zelandia ius. Vectigal enim in fundos ea est decretum lege, ut certa proportione ditissimos praesertim dominos afficiat. Qui quidem, si gravari nimium sese reputaverint, sua praedia reipublicae cedere rursus possunt eo pretio, quo iam aerarii gestores singula aestimaverint. Lex immo est anno MDCCCXCIV vulgata, atque rursus tribus post annis innovata aliquantulum, qua liceat reipublicae magistratibus maximam impendere pecuniam, ut latiora praedia emant, eaque iustis limitibus in partes divisa singulis novis dominis iterum vendant; quin etiam in fundis illis, qui dividendi potius magistratibus videantur, onus venditionis lege impositum. Quae omnia non vana verba fuere, cum iam, magno impendio, contra septuaginta septem dominos exequtioni demandata sint. Huius latissimi agri superiore anno MDCCCC maximam partem respublica iam possidebat, eaque parva in praedia distributa mille et quingentis dominis iam tradita erat; unde planum fit exiguioribus praecipue possessoribus legem favere. Ut autem solum pretio retinere ii quoque valeant, quibus parva pecunia est, emphyteusis quaedam constituta, quam cum quis convenerit, ius dominii in agros reipublicae manet: terrarum autem conductionem ad mille usque annos, uno dempto, paciscuntur. Conductor ad quaedam sua in terra colenda atque curanda obstringitur, neque canon ei solvendus umquam deinceps; quousque stabit foedus, augebitur. Verum hanc quoque pactionem terrarum limites coercent, ne minis latos umquam agros quis possideat.

⁎

Satagunt quoque Australianae civitates ut a pastoritia arte ad agrorum cultum quam frequentissime coloni discedant, atque in eum finem certas pecunias auxilii titulo dominis adscripserunt. Ordo inde civium agricolarum exortus, qui sociata opera in cultum agrorum uberrimos sui laboris retulere fructus; iamque efferunt magna copia lac, casea, vina, fructus, gramina, fruges.

Ne vero ob dominos hos incoeptus pertentantes numerus opificum deficiat, multae in Australia civitates, praesertim Nova Zelandia, omne contulere studium, ut alienigenas miseros plerumque tenuique fortuna sua ad litora allicerent. At cum huiusmodi advenae nova ad litora appulsi coram tam liberis vastisque plerumque praediis operam suam pretio conducere passim renuerent, respublica ipsis elargita est parva praedia perpetuo conducenda maximis cum utilitatibus, at praesertim oblata ante ab ipso aerario pecunia, ut quam uberrime ea excolerentur; quae *Village Settlements* vocant.

Sodalitia inde oborta, praemiis multis et plausibus publice donata, ea praesertim lege notissima, quam *Improved Farm Settlements Act* dixerunt.

⁎

Haec omnia in venditionem agri publici constituta novis illis in regionibus totius humanitatis nostrae heredibus non tam maxima admiratione nos veteris Europae incolas implent, quam documento gravi erudiunt, quanto studio et cura sit agrorum fovendus cultus, unde hodiernis plebis necessitatibus praecipua salus est expectanda.

P. ROSSANI.

De fabula Milesia, quae inscribitur " Quo Vadis? „ cum Manzonii " Sponsis „ comparata

MEMORIA tenemus, fabula Milesia, quae inscribitur « Quo Vadis? », abhinc duos tresve annos apud nos in lucem edita, quanto hominum studio atque admiratione accepta sit. Vere dici potest, nullum fere eius generis librum, si Manzonianum illum exceperis, tantum publico usu fuisse contritum. Neque solum indocti aut scioli, qui eiusmodi narrationibus delectari solent, eam avide arripuerunt, sed etiam sapientissimus quisque haud indignum sua gravitate putavit in eius lectione aliquid temporis consumere. Multae tum controversiae, aliis aliter indicantibus, exstiterunt. Fuerunt qui artem scriptoris quasi falsam vituperarent negarentque, eam conformatam esse ad aeternam pulchritudinis speciem animis nostris divinitus insitam. Istam pulchritudinem artificio quodam arcessitam esse; itaque fore ut brevi et illa imperitorum admiratio et hic doctorum hominum adsensus evanescerent. Alii in ipsa narrationis materia nihil admodum novi inesse dicebant; eam multis rebus refertam arguebant, quae in libris pervulgatis invenirentur; multa ex Renano, multa ex Wisemano esse deprompta. Quin etiam genus universum fabulae ad modum Wisemanianae « Fabiolae » conflatum esse, cum tamen hic scriptor in moribus illius aetatis describendis audacius versatus esset. Haec aliaque eiusmodi tum disputabantur, quae vera sint, necne, in medio relinquemus. Nunc nonnulla dicenda sunt de imitatione, quam multi in hoc libro deprehendere sibi visi sunt; cuius rei iudicium certius ac firmius ferre licet. Nam in arte scriptoris examinanda, cum sua cuique placeant, fieri potest ut, praeiudicatis opinio-

COMMENTARII "VOX URBIS" INDICES SINGULI

discipuli; sed parum severe decretum imperatoris viguit, et paullatim in usu frustraneum et inane evasit, ut in omnibus civitatibus et provinciis manserint benefici effectus alterius edicti, quibus Claudius anno XLII p. C. Iudaeis sua privilegia confirmaverat et cultus libertatem (1).

In Christianos ergo aetatis illius circa leges imperii nullum erat discrimen neque aliae conditiones ab Iudaeis diversae, idque non errore aut confusione, ut generatim tradunt scriptores etiam recentiores; sed secundum veram indolem ac naturam iurium religionum in imperio, ipsi fideles considerabantur non aliter ac Iudaicae religionis cultores, aut saltem christiana religio iudicabatur tamquam dissensio dogmatica Iudaicae societatis. *Acta Apostolorum* hoc clare testantur. Gallion, Achaiae proconsul, cum Claudius Roma expulit Iudaeos tumultuantes « impulsore Chresto » nihil christianos aut antichristianos discernens, etiam Corintho eos eiecit e suo tribunali, ubi aeque contra Paulum tumultuabant: « Si sunt — ipse ait — quaestiones doctrinae et nominum legis vestrae, inter vos videte, ego nolo esse de his iudex » (2).

Paullo post Claudius Lisias tribunus ad Felicem, Iudeae procuratorem, scripsit Paulum a suis civibus accusari « pro quibusdam quaestionibus legis eorum, non criminibus dignis qualibet poena (3). Festus, successor Felicis, regi Agrippae declaravit Iudaeos contra Paulum « movere certas quaestiones de eorum superstitione et de quodam Iesu defuncto, quem Paulus dicebat adhuc vivere » (4), qui rex Agrippa, cui Paulus suaserat ut ad veram fidem sese converteret, in omnibus his professus est « nihil mali esse » (5).

Professio igitur christiana a magistratibus in Iudaea habita fuit tamquam immunis a qualibet censura legali, nec aliter sese Romae res habuere, ubi Paulus sub oculis militum Evangelium praedicabat « cum omni libertate absque ulla prohibitione » (6).

(Ad proximum numerum).

Ex ineditis Mariani Armellini.

DE AUGUSTEIS NAVIBUS
IN LACU NEMORENSI DEMERSIS (7)

Nemorensis lacus aquae non minus quam silentia gentium premebant utrasque naves, cum repente in ultimo elapsi saeculi decennio de iis rumor insonuit. Reddam, ceu mihi relatae sunt, causas, quibus iterum coeptae sunt dici, nec iota et apicem creditis addam, aut auferam. Factum est itaque ut omnia, quae sunt circum Albanos tumulos atque lucos, subito tremuerint terraemotu, tantusque fuerit subsultantis et nutantis terrae impetus, ut oppidi proximi Lanuvii muri domusque fere omnes partim rimas agerent, partim corruerent, magnaque fuisset caedes, nisi praenuncia soli nutatione monitus territusque populus, in plateas viasque et campos effusus, ruinam parietum tectorumque vitasset. Tunc quidam V. De Benedictis, qui in vico Nemorensi imminente ex rupibus in lacum, insomnis, irrequietus ex fenestra per tenebras despectabat lacum, scintillantia sidera tremulo fluctu, caeruleumque caelum oculis reddentem. Huic repente caerula superficies albescere visa est, quasi — verbis eius utor — supposito igne candesceret, et candidus vapor assurgere, et rumor veluti ebullientium aquarum auditus illi est, ac duo navium iacentia corpora, quasi duo nigricantia monstra, is in lacu vidit. Dum stupet, omnia moveri, nutare, intremiscere. Gnarus quid sit, ut erat semivestitus, sine pileo, diabathratus domo erupit, et fugientes antecedebat fugiens in montem finitimum, ibique tota nocte territus haerensque permansit una cum ceteris. Omnia quieverunt, ac lucescente die regressus est festinans abire Lanuvium, ubi familia eius morabatur. Verum quae viderat in lacu alte perculerant, atque ita ad litus descendit, descenditque cum eo populi cohors. Tunc se recte vidisse comperuit, quippe multitudo piscium ingens supina fluctuabat ad ripas exanima, tantaque erat, ut quisque manibus ea potiretur, et fiscos, lintea, canistros ipsa onerarent, peterentque domos invitaturi ad novam praedam consanguineos et cives. Haec ille mihi Romae degenti retulit, cum, exutus domo et supellectili, terraemotu Lanuvino veniret consultum me quid portenderet illa subita lux emicans e profundo Nemorensis lacus, quid nebula erumpens, quid caedes illa piscium, quid minarum lateret, quid illa duo ingentia navium corpora, quid cum nemorensi illo visu Lanuvinus terraemotus commune demum haberet.

De navibus quae noveram reddidi, de reliquis dixi immane esse periculum; nam si terraemotus impetu disrupta sub lacu tellus hiasset, praecipitesque in reviviscentis vulcani viscera descendissent, extemplo in vaporem conversae, quem speenosa vulcani continere non potuissent, tanta vi montes collesque disiicerent, ut Roma ipsa mortiferae rupium grandinis expers non fuisset. Ex iis de abeundo a Latialibus montibus consilium cepit; et postquam, Lepriniano solo considente, lacus illic est nocte una exortus, et, quaerens quid futurum esset, accepit iterum fore inde terraemotum, prout paucis inde mensibus factum est, nulla interposita mora se a magisterio musicae cohortis abdicavit, et una cum coniuge et filiis Americam petiit, ubi nunc arte sua partis tum laudibus tum divitiis optime et feliciter floret.

Verum haec, alias quamquam spectare res videantur, in unum illud coniurant, quod elucubrationi nostrae quasi argumentum inscriptum est. Nam homine illo terrores narrante suos, et visa frequentius dicente, recordatio Caesareae navis, ut ita dicam recruduit, et vigens virensque per omnium ora, quot in Nemorensi pago sunt, ferebatur, praesertim quum plures essent qui a parentibus, ab avis, quae Fusconius patrarat olim accipiebant, et sublatas divitias, et mirabilia operum, et sexcenta huiusmodi, aucta et crescentia, uti solet, narratione senum, quibus in more est suae iuventutis laudare tempora, et illustre videtur et magnum dicere se vidisse, se fuisse testes, se manibus contrectasse singula, quae nostris praestantiora veteres illi dies afferebant.

Dum ergo per pagum, per finitimas regiones et recentium et priscarum rerum, quas Nemorensis condebat fluctus, fama volitabat, et sermo percrebrescebat in dies, Elisaeo Borghi, a dynastis Ursiniis, lacus finitimorumque agrorum dominis, potestas facta est, uti Dianae Nemorensis templum, siqua rudera manerent, inquireret, et saltem aream et pavimentum luci diurnae redderet, quo exteris nostra invisentibus optabilior et iucundior lacus exsisteret. Immo ipsa Princeps Foemina Iulia Ursina Borghium hortata est, ut aliquid in lacu tentaret, cuius ubique pagi tot miracula praedicabantur. Tantae matronae verba desideranti iam Borghio, quippe rei famam iam inde acceperat, stimulos addiderunt, et subsidiis praeditus omnibus, quibus urinatores nunc utuntur in profundis pelagi perscrutandis, opus grande adortus est, et, Septembri mense decedente an. MDCCCXCV, satagente urinatore non idoneo tantum, sed aptissimo ac diligentissimo, quaesita primum navis, cuius notus erat locus, de qua paullo ante eruditus vir Constantinus Maes felici Minerva plurima scripserat praeloque vulganda dederat, magno exspectantium gentium plausu ac delectatione perfecta. Tunc photographia iuvante, quae suscepta sunt, libris, chartis, ephemeridibus, diariis creduntur, et ubique visenda mittuntur tum aeneae thecae referentes animalium ora, rostra, pendentesque ex iis annuli aenei, quibus funes et anchorae alligabantur, tum Gorgonis anguicrinitum caput, tum pars aenei arcus, tum transenna clathrata, tum capitella, tum columnulae ex aere pariter, tum multicolora marmora, et sexcenta longe maius pollicentia; denique plumbei tubi reperti sunt, ex quibus patet C. CAESARIS AUG. GERMANICI, Caligulae scilicet, opus omne fuisse.

Nec miror illum tanta potuisse adstruere, et instruere, qui tanta simul valuit potentia ac dementia, ut adhuc haereat anceps historia utrum nomine magis inter Augustos, quam inter mente captos sit recensendus. Bernabei, in equestri ordine princeps, monumentis veterum tuendis praefectus, saepe invisebat, atque cavebat ne quid urinator per vim abstraheret, ne quid surriperetur, et plura constituit adinventione sua, ut primae navis adamussim forma, locusque coram essent certis indiciis ex subere factis, remque omnem Guidoni Baccellio, bonarum artium studiorumque moderatori supremo, aperuit felici et fideli narratione describens.

Post haec mora non fuit quin et altera navis inquireretur, quae XII ante Kal. Novemb. fausto alite reperta est, altioribus ad meridiem aquis submersa; atque ex hac mirabiles pariter emersere reliquiae tum aeneae, tum cupriae, tum fictiles, tum marmoreae, figuris, meandris distinctae, decoratae; haec autem navis longe grandior iam nota, quippe uno super septuaginta metra in longum producatur, quatuor et viginti metris pateat. Ingruentibus nivibus pluviisque hiemalibus, vestigatio omnis circa Decembres Idus relicta. Tunc, procurante Baccellio, marinis addictus rebus et muneribus vir mathematicus Victorius Malfatti, maritimorum administro iubente, sententiam suam aperuit de reci-

(1) Cfr. Flavius Iosephus, *De Antiq. Iud.*, XIX.
(2) *Act.*, XVIII, 15.
(3) *Ibid.*, XXXIII, 29.
(4) *Ibid.*, XXV, 9.
(5) *Ibid.*, XXVI, 28, 32.
(6) *Ibid.*, XXVIII, 31.
(7) Cfr. num. sup.

nibus acti, a recta via aberremus. At contra ubi statuendum sit, quantum auctor ipse sibi, quantum ceteris debeat, non in opinione, sed in ipsa veritate versemur.

Ac mihi quidem rem tetigisse praeter omnes videntur ii, qui contenderunt, Sienkiewictium vestigiis Manzonii nostri institisse, cum multa ostenderent, quae ex divinis illis « Sponsis » quasi ex aliquo purissimo fonte derivasset. Nos vero in quibusdam ephemeridibus eandem sententiam probare conati sumus (1), cum tamen nondum de aliis quicquam compertum haberemus. Quod, opinor, magnum argumentum est contra ineptum quendam criticum, qui cum leviter tum petulanter haec mera somnia esse iudicavit. Nam si plures, cum alius de alio nihil unquam audiverit, eandem sententiam defendunt, fatendum est, in ea sententia aliquid veri inesse; nisi forte tu, cuius oculi ad solem caecutiunt, melius atque acrius vides quam Iulius Cappuccini, quam Attilius De Marchi, quam Antonius Guarnerio, quam Felix Martini, quam Guido Mazzoni, quam Carolus Pascal, quam Christophorus Pasqualigo, quam Caietanus Quadri, quam Albertus Rondani, quam innumeri alii, quorum nomina longum est recensere, qui omnes se idem sentire declaraverunt. Sed istum Aristarchum male natum relinquamus et ad rem redeamus.

Sunt igitur apud Sienkiewictium, quae item apud Manzonium invenimus, quod nuper animadvertit quoque vir quidam doctus, Antonius Cavalli, in libello Placentiae edito (2). Qui, cum de utraque fabula prudenter iudicium fert, tum ita eas inter se comparat, ut concludat, Sienkiewictium suo quidem modo, quamquam aliam materiam tractaverit, Manzonianam fabulam expressisse. Quod etsi fortasse nimium videbitur, tamen operae pretium est eius praecipua argumenta summatim referre.

Principio, inquit, uterque scriptor aetatem certam describendam suscepit, idque et docte et perspicue fecit. Apud utrumque idem fere est contextus narrationis, cum bini sponsi, multis obiectis difficultatibus, impediantur ne sua vota persolvant. Quorum casus mirum quantum inter se similes sunt. Quae de Lucia narrantur a Manzonio, raptus, fuga, occultatio, eadem de Lygia a Sienkiewictio; alterius casus Innominatus totum vitae suae genus convertit, itemque propter alteram Vinicius. Atque ut apud illum publica mala, fames et pestilentia, magnam vim in Luciae fatum habent, ita apud hunc incendium Urbis et Christianorum caedes cum Lygiae casibus conectuntur. Sed tandem utrumque sponsorum par, e gravissimis periculis emersum, matrimonio feliciter iungitur.

Ac multo magis utriusque fabulae similitudo apparet, si quis singulas res a quoque scriptore enarratas consideret. Vinicii amor initio cupiditati impotenti Roderici consimilis est; quorum festinatio, cum servos exspectant ad virginem rapiendam missos, iisdem fere verbis (ut ego quoque animadverti) ab utroque describitur. Neque aliter effinguntur hic Luciae, illic Lygiae casti amores, hic Rentii, illic Vinicii anxius animus, cum uterque per urbem pestilentia aut incendio vastam pererrat incertus, vivamne an mortuam eam sit reperturus. Quorum alter in valetudinarium, alter in carcerem cum furtim se immiserit, in ipsam tandem casu quodam incidit. Minus fortasse adsentiendum est huic viro docto cum personas utriusque fabulae inter se comparat. Quod scribit, Vinicium ex tribus personis Manzonianis esse confusum, Roderici, Innominati, Rentii, laudo: sed quid Petronio cum Atilio comite et Ferrante? ex quibus unam Petronii personam conflatam esse putat. Chiloni vero quid cum Abundio? Uterque, fateor, timidus ignavusque, sed alter perfidus ac paniendi doloris cupidissimus, alter, si quaeras, haudquaquam improbus. Quod autem existimat, personas Petri et Pauli, elatas nimis ac divinas, vix a scriptore ullo effingi posse, multis exemplis haec opinio refellitur. In quo genere animadvertendum erat, colloquium Chilonis et Pauli haud minimam similitudinem habere cum colloquio Innominati et Friderici cardinalis; quin etiam, ut alibi docui, verbis ipsis haec colloquia conspirant.

Ex iis, quae adhuc adnotavimus, apparet, hunc virum doctum (quamquam id nusquam aperte confirmat) indicare, Sienkiewictium scientem ac dedita opera Manzonii vestigia secutum esse. Ego contra crediderim, id eum imprudentem fecisse. Nam si quaeras ex ipso Sienkiewictio num Manzonium imitatus sit, respondebit fortasse, cum librum suum conscriberet, fabulam Manzonianam minime sibi obversatam esse. At si propius eius fabulam consideraveris, perspicuum erit, ut modo vidimus, multa in ea inesse, quae Manzonii opus redoleant. Non tamen Sienkiewictio dicemus, quod olim Cicero Ennio: « Si fateris, sumpsisti; si negas, surripuisti ». Saepe enim accidere solet ut scriptor aliquis invitus excitet res in sua cogitatione impridem positas, easque in novas formas conversas ita prodat, ut et ipsius et non ipsius esse pariter dici possint. Est enim quoddam imitationis genus, quod vel imprudentis scriptoris animum subire et quodammodo sub eius stilum irrepere videatur.

Scripsi in Arce Malatina, idib. Aug.

ANTONIUS CIMA.

(1) V. *Biblioteca delle Scuole italiane*, aprile 1900.

(2) Prof. ANTONIO CAVALLI, *Quo Vadis?*, Studio critico, Piacenza, tip. Solari, 1901.

DE LEGALITATE COEMETERIORUM CHRISTIANORUM (1)

III.

SAECULO I Christi fideles procul dubio sub tutela legis « religiositatis » et sub titulo possessionis iuris privati seu familiaris, quod erat omnino romanis legibus atque consuetudinibus conforme, sepulcra retinuerunt. Sed ad melius dignoscendam quaestionem hanc, de qua iam sumus locuti, necesse est aliud, praeter ea quae dedimus, argumentum prae oculis habere, quod non omnibus notum est; fideles scilicet perfructos fuisse primo saeculo ferme integra legalitate non modo sepulcrali; sed etiam religiosa. Quod quidem alicui poterit videri novum et absonum a communi sententia et opinione; sed tamen verum demonstrabimus.

Notum est « Iudaismum » expresse recognitum ac protectum a legibus romanis fuisse, maxime Caesare et Augusto imperantibus. Suetonius nos monet ob mortem Caesaris Iudaeos Romae degentes maximas lamentationes edidisse, et questibus civitatem implevisse: « In summo publico luctu exterarum gentium multitudo circulatim suo quaeque more lamentata est, praecipueque Iudaei, qui etiam noctibus continuis bustum frequentarunt ». Quae quidem multitudo Romae circa finem reipublicae ingens erat et tam turbulenta, ut ipse ille princeps oratorum, Tullius, fateatur in oratione *pro Flacco*, viro Iudaeis infenso, se ita pertimuisse Iudaeos in foro collectos, ut submissa voce declamaret, tantum ut indices audirent (1).

Et Iudaismo a Caesare et ab Augusto protecto non tantum obveniunt mores ac gentis consuetudines, sed eorum etiam religiosae institutiones, ipsamet mosaica religio, ut patet ex testimoniis Fl. Iosephi in libro *Antiquitatum*, ex Philone *in Flaccum*, ex Dione in *Historiis*, adeo ut aliquando Augustus ipse visus sit quasi iudaizare ». Narrat enim Philo imperatorem decrevisse, ne die sabbati publicae conciones fierent, ne turbaretur Iudaeorum conscientia, et in templo Ierosolimitano instituisse pro se perpetuo sacrificium quotidianum.

Tiberius vero legum illarum vim suspendit et tantisper Iudaeos vexavit; sed, ut Philo testatur, parum persecutio illa duravit. Iterum sub Gaio Caesare, idest Caligula, persecutionem passi sunt Iudaei; et novum edictum contra eos Claudius promulgavit, cuius tamen effectus perbrevis fuit, ita ut, quando Romam Paulus apostolus venit sub Nerone, numerosa esset colonia Iudaeorum et in possessu pacifico suae religionis (2); quod inventa quoque archaeologica testantur.

In urbe enim Pompeiorum reperta fuit haec inscriptio, quae tabula quaedam ad electionem pertinens recognita est (3):

CVSPIVM PANSAM
AED FABIVS EVPOR PRINCEPS
LIBERTINORVM

Atqui sensu romano et legitimo libertini appellabantur cives non ex origine ingenui, sed servi, qui, servitute liberati, « liberti » vocabantur; ratione autem originis eorum filii et nepotes « libertini » dicebantur. Sed « cives libertini » numquam constituerunt coetum, seu collegium, et quod magis est, numquam « principem » habuerunt.

Contra in *Actis Apostolorum* fit mentio sinagogae « quae appellatur libertinorum » (4) et « synagogarum arcontes » sinagogae principes latine dicebantur. Tanta igitur sinagogae Pompeianae in negotiis publicis erat potentia, ut arcon sinagogae proponeret suo nomine electionem aedilis Pompeiani.

Claudius Roma expulit Iudaeos, quia tumultuabant, ut ait Suetonius, « impulsore Chresto » causa scilicet fidei christianae, quam illis diebus maxime inter eos predicabant apostoli et eorum

(1) Cfr. num. XVI.

(1) Haec sunt eius verba: " Scis quanta sit manus, quanta concordia, quantum valeant in concionibus. Submissa voce agam, tantum ut audiant indices... Multitudinem Iudaeorum flagrantem nonnumquam in concionibus pro republica contemnere, gravitatis summae fuit ".

(2) *Act.*, XXVIII, 17, 31.

(3) Cfr. FIORELLI, *Pompeianarum Antiq. Histor.*, Tom. I, p. 100.

(4) *Act.*, VI, 9.

ex America proficisci, derelicta ibi uxore Elisabeth Patterson. Hieronymus tum primo animo anceps, tandem una cum uxore profectus, Europam cum tenuisset, Elisabeth in Bataviae litore dereliquit, atque ad fratrem cucurrit. Sed post colloquium, quod cum eo habuit, Elisabeth in Americam remisit, ipseque navis praefectum officium et munus, regalis dignitatis augurium, accepit.

Interea Napoleon Pontificem exorabat, ut fratris nuptias irritas declararet, quippe quae cum ethnica muliere initae fuissent; at Pius VII eas plane legitimas inveniens, noluit Caesaris voluntati acquiescere. Inde factum est ut iterum ad Eugenium Caesar rediret velletque ut Augustam Bavarici regis filiam uxorem duceret. Invenit autem paulo post coetum quemdam praelatorum illegitimum, qui Lutetiis advocatus male decrevit Hieronymi nuptias irritas, eique fas esse cum Württembergensis regis filia (ecquid, nonne illa ethnica erat?) ad novas convolare.

Honoribus interea et potentia suos cumulare omnes Caesar pergebat: Elissam Lucensem Ducissam fecerat, Iosephum Neapolitanorum regem, Murat Bergensem et Clèves Magnum Ducem, Ludovicum Batavorum regem, Paulam Guastalliae urbis principem; Fesch, purpuratum patrem, ipsius avunculum, Germaniae primatem dixerat.

Sed tot beneficiis male partis ingratum passim gentis animum Caesar videbat: Neapoli Iosephum fratrem nonnisi venationi et voluptatibus intentum; Ioachimum Murat invidia passim flagrare; Ludovicum in Batavia nova amentia correptum stulte agere, veluti si quis illum passim persequeretur; Hieronymum aere alieno in dies graviore obrui. Itaque tamquam hians Danaidum dolium facta ea gens videbatur, quo pecuniae et milites continuo atque inutiliter demergerentur: Haga civitas in perduellionem exsurgebat; Cassel cuiusvis oboedientia iam solvebatur. Brevi Murat atque Iosephus contendere ad invicem de Iberiae regno coeperunt, suaeque tantum ambitionis sollicititi regni fines tueri obliti sunt: Eugenius unus Caesare dignus filius virtute et fide manebat, quare Venetiarum principis titulo a Caesare honestatus est. Re quidem vera anno MDCCCIX gloria onustus e bello rediit, neque facile Caesar alterum in sua gente tot virtutibus cumulatum invenisset. Ambitio enim atque aemulatio animos praecipue mulierum seiunxerant; nam neque Iulia, aut Hortensia, aut Elissa, aut Carola quae sibi cupierant obtinuerant.

Quin etiam a rebus pessimi exempli ne ipse quidem Caesar abstinuit, qui Iosephinam uxorem e matrimonio remisit. Carolo puero sibi demortuo, colloquio cum Russorum Caesare apud Tilsitt habito, cupiditas heredis e certa regali Europaea domo habendi Napoleonem tenuit. Igitur ad Absburgenses conversus, cum Metternich assentientem praenovisset, Iosephinam per filios ipsos monendam de divortio curavit. Ceterae gentis mulieres eius fortunae invidentes rem gratissimam habuere, quae ne viris quidem adversa fuit. Murat enim atque Hieronymus Eugenium aperte aemulabantur; Carola Hortensiam, Iosephinae filiam, vehementi odio prosequebatur, Napoleonis mater Iosephinam ipsam tamquam imperatricis titulo insignem sibi praeferri aegre tolerabat. Divortio a coetu Lutetiensi, cui Fesch ille praeerat, rato habito, Napoleonis gens Eugenii omnisque Beauharnaisiae gentis victrix e veteri odio evasit. Brevis tamen triumphus! Vix enim post annos quinque videre fuit regalem heredem, quem tantopere omnes cupiverant, auxilio et amicitia destitutum ab omnibus, qui morituros pro eius iuribus sacramento sese spoponderant. Quae sane Caesari non contigissent, si suorum aemulationem negligens, Eugenium in proprium imperii heredem advocasset. Consilium hoc, si Napoleon iniisset, gratum ferme et Galliae et Europae cessisset: ille contra, tam asper atque rigidus contra reges et fortunam, in suos animo imbecillis, talem se praebuit, ut eorum cupiditatibus et studiis facile fuerit superatus.

I. ANTONELLI.

EPHEBI CANENTES
QUOS LUCAS DELLA ROBBIA EXPRESSIT

Hos concinentes ephebos in musices peristylio, quo Florentina princeps decoratur ecclesia, Lucas della Robbia, terra cocta, suo more, insculpsit. Quae formae videntem primo maximeque percellunt, pueri sunt illi duo, choralem librum intuentes; horum post terga adolescentes aetate provectiores in eundem librum demirantur musicae notas longius sequentes: qui magis distant reliqui duo tacent sane; at qui dextrorsum adstat pulsans manibus chori motum moderatur, iamque ecce laevam palmam in dexteram percutit. Laudes de vestium membrorumque mira veritate, deque totius operis elegantia heic non persequar, ne videar excultis lectoribus facere iniuriam: de peritia autem vultuum effingendorum, cum sic in errorem abripiamur ut credamus paene ipsos ex ore depromptos audire concentus, illud Aligherii profecto in mentem redit (PURG. X, 59-60):

a' duo miei sensi
Facea dicer l'un NO, l'altro SI, canta.

X.

MARIS PROFUNDUM

Quae duo maxime percellunt mentes hominum, amplitudo propemodum infinita, et pulchritudo, semper eadem et alia, eadem et caelo et mari mirabiliter continentur. Quapropter utrumque antiquitas dignum Numine domicilium rata est, caelumque Iovi superisque Diis addixit, mare Neptuno, Nereidis, Tritonibusque constituit habitandum, illud fulguribus, fulminibus, tonitrubusque formidabile, istud saevientibus fluctibus et fragore undarum horribile; illud scintillantibus astris, luna, sole, serenitate iucundissimum, istud multiformi piscium genere pulcherrimorum frequens, commerciorum et negotiationum sequester, gemmas et purpuram luxui cultuique suppeditans, ac tamen utrumque, nisi proposita morte, non tentandum. Hinc illa exempla humanis per vetitum quodque ruentibus, quorum apud vates crebra saepe mentio; hic enim est

Expertus vacuum Daedalus aëra
Pennis non homini datis (1),

ac, dum

.. ceratis ope Daedalea
Nititur pennis vitreo daturus
Nomina ponto (2),
Icarus icariis nomina fecit aquis (3).

Atque idem Venusinus proinde monet:

Nil mortalibus arduum est.
Caelum ipsum petimus stultitia, neque
Per nostrum patimur scelus
Iracunda Iovem ponere fulmina (4).

At si de caelo haec, non minora de mari adeunda mortis enumerantur pericula, ex belluoso Oceano, quo nullum

.... mortis timuit gradum,
Qui siccis oculis monstra natantia,
Qui vidit mare, turgidum, et
Infames scopulos Acroceraunia.
Nequicquam Deus abscidit
Prudens Oceano dissociabili
Terras, si tamen impiae
Non tangenda rates transiliunt vada (5).

At hominis hoc, et homini proprium et singulare, quod in ea, quae pulcherrima sunt admiraturi feramur, in ea vero, quae discrimen, quamquam supremum, obiiciant, abripiamur; in utrisque autem rebus remotas petimus proximarum incuriosi. Itaque scimus ante Oceanum perlustratas fuisse caeli regiones, sidera nominibus designata, stellarum vices et conversiones notatas, solisque lunaeque labores et defectiones

(1) Hor., lib. I, *Od.* 3.
(2) Id., lib. IV, *Od.* 2.
(3) Ovid, *Trist.*, lib. I.
(4) Hor., lib. I, *Od.* 3.
(5) Id., lib. I, *Od.* 3.

perandis navibus, ita ut rursus innarent, ac restauratae, refectae specimen mirabile navium romanarum ostenderent, miraculum ferme incredibile post annis mille et octingentis.

Hic tria proposuit, nempe: I si fiat circum ex tabulis paries aquis cingentibus impervius, interiorea vero aquae machinis, quas udrovoras vocant, siccentur; II si catenis et funibus corpora iacentia circumdentur et constitutis superius ergatis eleventur; III si fodiatur cuniculus, per quem lacus aquae defluant, inferior navibus ipsis submersis, quo non modo redimerentur naves, sed, quod egregium est, quaecumque pretiosa in submersione cecidissent hinc indeque, praesertim cum in declivi pronoque sint, et in latus non mediocriter inclinentur. Prima et altera conditio periculorum plenae, difficilesque, laboriosae nimium apparent, et nullus relinquitur locus ad ea recuperanda quae semel dilapsa sint. Tertia mediocri impensa perficietur, et efficiet cuniculus 1800 metris tantummodo productus. Nunc geologiae peritis traditum examen soli, quod, vulcano olim illic saeviente, lapidibus porphyreticis, aut alius generis durissimis facile posset constare, quo impendium gravius fieret (1).

Quod ad nos attinet hoc unum precamur, ut, quae facienda sunt, cito fiant; bis enim dat qui cito dat, neque tam decet aerarium publicum vim auri magnam effundere in illis effodiendis, quae [illegible] in insula, quae in Asia, in Graecia [illegible] eruta humo, dumetis, ac ruinis, quam turpe est ea quae domi sunt non inquirere, cum certa sint ac patentia, rem [illegible], quam nulla gens, nullus populus potuit umquam efferre. Sic erunt apud nos unice in Pompeianis Herculanensique ruinis antiquarum aedium specimina, erunt unice apud nos in Nemorensibus navibus exempla Romanarum navium, Romanarumque artium monumenta clarissima, ab ultimis orbis terrarum regionibus singulis frequentia petenda.

H. De Vecchi Pieralice.

NICOLAI MACHIAVELLI SENTENTIAE
DE PUBLICIS VECTIGALIBUS

▲ *Ut tributa sint aequa, fas est, uti lex, non hominis arbitrium ea disponat.*

▲ *Nimiae impensae pariunt onera, onera querimonias.*

▲ *In exigendis tributis, patientiam miseriae et calamitatibus [illegible] populorum debet, ut ii patriae [illegible] quam fieri potest serventur.*

▲ *Decet pauperum rationem haberi; proinde in vectigalibus exigendis eorum misereri oportet; nil enim habentibus et non nihil extorquere inhumanum est.*

▲ *Iustis et consuetis modis vectigalia ad aequitatem [illegible].*

▲ *Administri in publicis operibus benigne et prudenter se gerant, ne irritent agrorum cultores, praesertim tristibus temporibus, quibus magis miseratione quam asperitate indigent; praecipua enim institutio publicorum operum intendit ad salutem, commodum et patriae bonum opportuno tempore, minime vero ad indigentiam et aegritudines civium provehendas.*

Latine reddidit C. Dumò.

(1) Exstat etiam, latens autem adhuc in mente docti viri Aemilii Giuria quartus recuperationis optatae modus.

DURERI TABULA IESUM INFANTEM REFERENS CUM DOCTORIBUS DISPUTANTEM.

Barberinius, Romanus princeps, tabulam hanc pretiosissimam suis in aedibus asservat, quam, si recentior esset, profecto *verismi* asseclis peritus quisque assignaret: Durero contra eam effinxit. Quamquam male heic verbo « effingere » usus sum, cum rectius propiusque aut « retulit » dicere, aut « exemplavit » debuerim. Re quidem vera perraro conspicere datur tot vultus haud ferme, si Christum Iesum exceperis, pulcherrimos, sed tam vivos veracesque ac tanta cura ex ipsa subiecta specie naturae descriptos. Senectutis plerumque imagines in his hominibus exprimuntur: gaudet autem pleno virilis aetatis robore ille qui liber intuetur, atque ad nasum paene quem gestat pileum obduxit. Miro artificio sunt pariter omnium manus non sine quadam peritiae ostentatione delineatae. Iesus contra humili habitu oris, iuventute et divino afflatu decorus, cui flava coma optime convenit, tamquam sidus medias inter nubes nitore quodam suo emicat.

Laelius.

NAPOLEONIS GENS

De Napoleonidum genere investigator acutus et diligens inter omnes habetur Fridericus Masson, quatuor voluminibus eius historiam domesticam ab anno MDCCLXIX usque ad annum MDCCCII huc usque persequutus. Qua quidem ex multiplici inquisitione, cum singula in lucem ponere scriptor coactus esset, deduci praecipuum innotuit Napoleonis tunc maximam curam atque gravissimam semper fuisse, ut sibi atque imperio heredem pararet. Constat Napoleonis gentem concordem voluisse fratrem natu maiorem Caesaris huic in regnum successorem; at Caesar ut adrogatum hoc ius abdicandum illi suaderet, ambitioso eius animo satisfacere quodammodo voluit, Italiae thronum ei offerens. Grata haec Vindobonensibus administris visa res; sed Iosephus (hoc enim viro nomen), hereditatem imperii sibi servare anteferens oblatum novum regnum respuit.

Tunc imperator ira motus Ludovicum, Batavorum regem, vocavit, Italiaeque regnum una hac condicione ultro obtulit, ut sineret filium suum ab ipso Caesare adoptionis iure donari: Ludovico etiam renuente, Napoleon eum se amplius visurum negavit.

Eugenium deinde Beauharnais novo iure augere constituit: Imperii cancellarium maximum illum elegit ac tamquam adoptivum filium habere coepit. Sed antequam rem penitus decerneret, Lucianum fratrem ad se vocavit, monuitque ut duos filios, quos ille a Iosephina uxore acceperat, repudiaret, si vellet suum in sua gente locum adipisci. Lucianus vero ignominiosam condicionem reiecit honoribusque valedixit potiusquam uxorem liberosque desereret. Tunc tandem Napoleon Eugenium alterum ab Italiae rege creavit.

His de causis primo Napoleonem inter atque Iosephum fratrem discordia orta est; sed mulieres suae gentis numquam a Caesare desciverunt. Carolina enim illi adulabatur, ut nova praemia sibi et Ioachimo Murat impetraret, Ludovica eadem moliebatur pro Baciocchi viro suo, mater denique ipsa Caesaris ut cognatis suis e gente Arrighi et Ornano utilitates et honores lucraretur, filium obsequio honestabat assiduo.

Atqui Napoleon, ut pleno arbitrio hereditatem imperii conferret, utque libere domesticas res disponeret, prouti publicas regebat, ad Hyeronimum alium fratrem conversus est, quem iussit

cuitu perpetuo, et finibus continens, ne dilaberetur, cohibentibus undis, et reliquias omnes in litora agentibus. Sic illud sapientissimum antiquitatis dictum, et rei quasi imaginem affabre verbis dolatam, quam iuvenescens levitate sua posteritas irriserat, et amoverat, nuperrima experientia confirmavit. Valles eo in mari sunt, invicem parallelae, tres numero, ab austro-orientali in Boream occidentalem productae; quae ad caput in orientem sunt et occidentem 1500 metr. profundae, mox in medio decursu plus minusve altiores, 1280 metr. in occidente et centro gradiuntur. At nota dignum est orientalem vallem vestigia terraemotus ostendere, quo Constantinopolis olim quassata fuit, atque in regiones vel remotissimas lugubres commovit eventus. Aquae Propontidis eodem pondere salis sunt graves, quo Mediterraneum saturatur; verum duplex est flumen; alterum superius ab Euxino in Propontidem, alterum inferius a Mediterraneo in Euxinum. Quod sale gravius et magis ponderosum, inferius a Mediterraneo in Euxinum fluit; quod minus, hoc superius fluit ab Euxino in Mediterraneum. Superior fluvius, in quo sal miscetur 24 %, intra viginti metra a superficie continetur; inferior, in quo sal est uti 33 % a viginti metris ad ima, tardior quidem et quasi gravitate sua segnior decurrit.

Calor haerens marinis aquis gradus 19°,6 thermometri plus minusve in superficie exaequat; sub viginti metris (num hoc sali debetur?) quasi repente in 15°,8 decidit; post 212 m. 14°,4 habet; a 426 metris ad imum usque vix 14°,2 obtinet. Perpetuus inde motus aquarum a fundo in summum, a summo in fundum, quod salutare fluctibus est, ne tabescant. Fauna marina novis hinc ditata speciebus. Spongiae, molluschi, anfidii sub mille et octingentis metris reperti septem species novas, et insuper sex et quinquaginta, protulerunt, inter tres ac triginta, et duo de quadraginta ultra centum iam notas. Haec conquisita sunt ad veteris Carthaginis litora, ad Caput Roux, et Serrat, ad insulam Galitem, in gulpho Gabès, in lacubus Bisertae et Iskel, et in sinu Surkennis. Conchyliorum vero cohortes sunt, ipsaeque multitudine innumerabiles.

Nos, quibus oceanographia pulcherrimum et iucundissimum quid pollicetur, intentis oculis animisque omnia huiusmodi sequimur, lectoribus nostris, ubi comperta fuerint, singula narraturi.

M. LANI.

VITA FUNCTI VIRI CLARIORES

Bucarestii in urbe **Alexander Candiano**, inter duces Rumeni exercitus insignis, qui Plewnae in oppugnatione praestantissimum se praebuit. Carminum quoque scriptor probabilis evasit.

Antonius Maria Cascajares-y-Azara, Pater Purpuratus, Archiepiscopus Vallisolitanus, militiae primo nomen professus est; cum vero tribuni cohortis tormentariae munus assecutus esset, vacationem petiit, seque totum in Caesaraugustae athenaeo ad rerum divinarum et iuris cognitionem addixit. Sacerdotio inito, honorum curaum confecit, quos proculdubio meritus est ob doctrinam abundantem et prudentiam eximiam.

Henricus de Orleans, e regali genere Francogallico, cum, prouti assueverat, peregrinaretur, Saigon in urbe iecinoris morbo correptus obiit tres et triginta annos natus.

Franciscus Crispi, vir in re Italorum publica exercitatus, Riberae, in oppido Siciliae, ortus an. MDCCCXIX, natalis terrae ardorem cum fortitudine stirpis Illyricae, a qua erat prognatus, habuit natura coniunctum. Iuvenis admodum causas dicere in foro coepit, ac simul in suum regem insidias parare, ita ut post brevem illam rei publicae conversionem anni MDCCCXLVIII, cuius ipse pars magna fuit, exsilio multatus, Massiliam primum, deinde Augustam Taurinorum, Melitam in insulam, Parisios, Londinum denique confugerit, ubi Iosephum Mazzini consuetudine quadam sibi devinxit. Cum autem ad Villafranca oppidum nota omnibus pax signata est, tecto nomine, rursus Siciliam petiit ad plebem sollicitandam, et Iosepho Garibaldi suasit expeditionem illam, quae ex hominibus mille dicta est; qua feliciter perfecta regeque regno expulso, ad rem publicam accessit, animum ab imperio populari ad unius dominatum, duce Sabaudia gente, convertens. Inter populi oratores legibus ferendis cooptatus, ad gubernacula rei Italicae pluries sedit, immo nonnumquam eius clavum tenuit; sed muneribus orbatus est post infelicem illam militum cladem ad Aduam, quam effrenatae ac temerariae superbiendi voluntati in homine insitae plerique tribuerunt. Itaque a negotiis publicis paene remotus, vitae curriculum, non uno quidem in pretio apud omnes habitum, Neapoli explevit.

Contra, **Michael Coppino**, homo et ipse in re Italica diu versatus, late defletus obiit, quippe qui et populi orator, et studiis praefectus, et civis privatus tranquille, modice, iureque optimo sese gesserit.

Monachii vita functus est **Octo Faber du Faur**, pictor insignis. Res militares et historicas referre maluit.

Itali ipsius artis magistrum excellentissimum lugemus, **Dominicum Morelli**, Neapoli vi repentina mortis sublatum. Fuit profecto inter artifices nostrae aetatis primores, cuius ipsa indoles et firmos animi sensus et poeticam vim redolebat. Instaurator intrepidus contra academiae, quas vocarunt, leges, in id praecipue incubuit, ut tabulis commotionem committeret suam, nihil perpendens utrum haec, qua flagrabat, ars forte in formas offenderet, quas alii pictores comprehensas haberent. Itaque novae scholae princeps exstitit.

Albertus Nyssens, qui ob nimiam mentis fatigationem, in insaniam cum incidisset, violentas sibi manus attulit, publici consilii particeps apud Belgas multa in melius correxit, multa instituit ad operarios adiuvandos ac tutandos. Ipse *laboris codicem* composuit, primum rei specimen, quod ceterae nationes sunt secutae, ut rationes de operibus locandis describerent.

I. F

DE PRIMO CHARTAE FABRO

Quis primus chartam effinxerit saepe, recenti quoque tempore, est quaestio agitata: non inutilis plane neque inopportuna, tum etiam tempore cum de pace per universum orbem tutanda a populorum legatis agitur, vel cum ad beatitudinem cuique comparandam socialistarum fautores adlaborant. Ecquid tamen? Res duplici causa animos conciliare potest, altera quod Sinensibus populis vetustissimus chartae usus tribuatur, quorum nomen hodie passim in omnium ore est, altera quod nos propius attingat, qui in ipsa et per ipsam « panem scientiae » mortalibus certo tempore impertimur.

Ceterum quae parvi laboris inquisitio videtur, multam contra atque diuturnam operam requisivit. Papyrum et membranas praetereo, pariterque tabellas plumbeas aut cera illinitas:

XXXVII.

Rivulus alpini praerupto e vertice montis
Inter saxa cita desilit actus aqua.
Considet ad fontem neglecta, ignotave Naïs,
Reclusam latici quae dedit ante viam.
Ima sed inde petit, per quae, declivia sensim,
Molliter elabens unda retardat iter.
Attollit frontem, ac, dum algoso respicit ore,
Iam mihi, ait, rupes illa paterna, vale.
Mirandisque novis is tantum deditus oris,
Flores et fructus mille ubi luxurient.
Vix movet incertum sinuoso tramite gressum.
Dum tamen hic remorans otia blanda terit,
Heu miser! incautus pergit, qua denique arenas
Influit aequoreas, hisque sepultus obit.

XXXVIII.

Ergo tibi, upilio, dumum hunc a stirpibus imis,
Ah miserum! saeva sternere falce lubet,
Quod floccorum aliquid spinis avulserit hirtis
Ex pascentum ovium tergore lanigero?
Abstineas, oro; nescisne his aptius uti,
Provida tunc nidum quum sibi condit avis,
Quo strata ipsa laris connexa tenacius exstent,
Molliter ac soboles orta deinde cubet?
Iam si avium tua damna bonos vertuntur in usus,
Forsitan est pietas, visa rapina tibi.
Ten' latet hic dextra omnipotens, arcana tametsi,
Unde super vivos clam benefacta pluunt?

XXXIX.

Has per inaccessas late, vallesque profundas
Conqueror amissam te, mihi dulcis ovis;
Dumque dolens te clamo, hederoso auditur ab antro
Una Echo voces ingeminare meas.
Quis scit, quae aut inter nemora, aut quibus exsul in oris
Pasceris, et quantus stat tibi corde pavor!
Forsan et horrendis lacerata es morsibus, esque,
Hei mihi! ieiuni condita ventre lupi.
Cur, ah! cur dubio, male cauta, errore viarum
Ignota ab notis iuvit adire sola?
Sed tuus a culpa vacat error: ego immo, cui errans
Visa modo es minime, debueramque tuae
Sedulitate mea, observans, vigilare saluti,
Primus acerbae adeo sum tibi caussa necis.

XL.

Candidus et tener hic, agnus lac sugere dulce
Suetus adhuc notae matris ab uberibus,
Isque novos inter foetus mihi primulus, esto
Victima caesa tibi, Maxime caelicolûm.
Caesa tibi, inquam, esto, peramoenum qui mihi agellum
Excolere hunc donas, hunc et habere gregem;
Degere queis valeam tranquillus, perque beatus,
Donec in orbe meam siveris esse moram.
En ictus cadit, en iacet hic moribundus ad aram,
Nec tamen angoris signa dat ille sui:
(Fors tibi devotus mactari gaudet alumnus!)
Fac, Pater, oh! sceleris purus ut agnus obit,
Sic purus condat placide sua lumina pastor,
Quandocumque instet funeris atra dies.

FINIS.

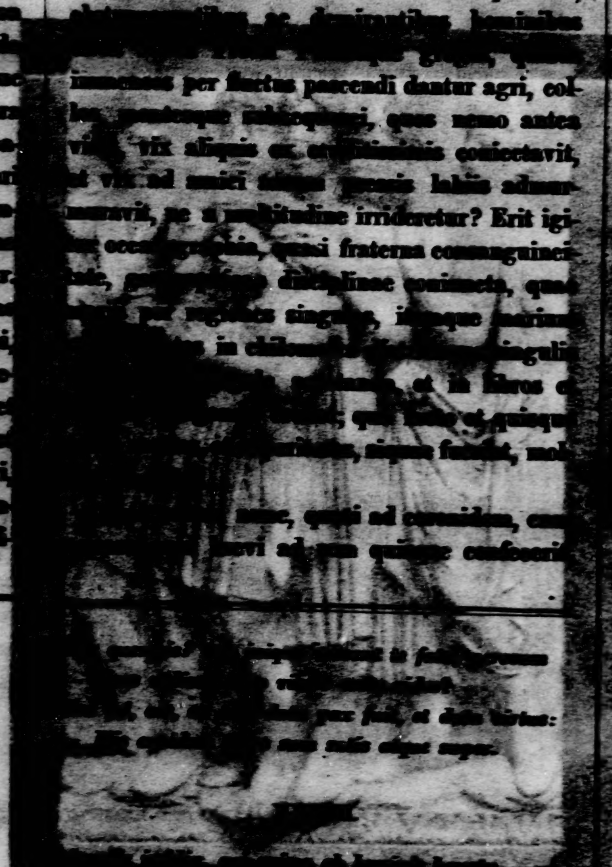
Latine vertit IOANNES BATTANIUS (1).

(1) Interpretationem hanc iura proprietatis tuentur.

monumentis credita, cometarum formas et modos, decursusque enucleatos. Aequoris vero leges, vicissitudines, motuum causas fluentium et refluentium neglectas, oras et loca vix nomine definita, profunda non vestigata, inhabitantium genus aut omnino ignoratum, praeter ea quae ad oram essent, aut male notum, aut fabulosis narrationibus intertextum.

Iamque disciplinis et scientia ultra provectis, novisque instrumentis, quibus oculorum vis augeretur, fausto alite comparatis, ecce amplissimos et eruditissimos viros ardua caeli perquirere, scrutari, scribere, eo pervenire ut ipsa, quasi fulgent, micantium elementa stellarum [illegible], aequoris intima praeterire, relinquere. Numquid contemnere? Non dicam. At scire [illegible], puto, magis de mari, cui vitam et [illegible], quam de nubibus, seu nebulosis Magellani, quae, vix post [illegible] [illegible], [illegible] vix [illegible] erant propiores.

At [illegible] ista temporibus, et quidem non sine laude, [illegible]; [illegible] [illegible], cum in ipso limite simus adhuc atque vestibulo, ex quo tamen iam interiores [illegible] Neptuni [illegible], atque atria longa [illegible], et [illegible], ne [illegible] [illegible], [illegible], quo nec Himalaya [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Oceani valles, [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], magis et mole corporis vastae, [illegible] magis [illegible]. Iam fit [illegible] in mari, quod in caelo contingit. Quo magis perficiuntur instrumenta videndi, eo magis amplificantur siderum turmae, dilatantur spatia orbis caelestis. Sic in Oceano; quo magis perpendicula perficiuntur, quo magis nauticae « catapiractes » vestigandis altioribus profunditatibus aptiores constituuntur, subaequorea eo magis quaeque numero, forma, genere crescere, et fluctu marino occupata spatia dilatari videntur. Ecquis enim abhinc annum vigesimum crederet 9500 metrorum in profunda perpendiculum posse demergi, posse, catapiractibus industria perfectis, nos tam alta adipisci? Quis crederet futurum tempus (hoc iam ferme tenemus), quo sicut in geographicis et orographicis chartis excelsa Alpium, et Atlantis, et Andium, patentia camporum Americae Meridionalis, et squallentia solitudinum Asiae et Africae describuntur, ita quae sub Oceano Pacifico, Indo, Atlantico, quae sub lacubus Genevae, Ladogae et Aral, quae sub Gaditano freto, et Propontide abduntur, coram oculis, coram mente pateant, [illegible] [illegible] ac [illegible] hominibus [illegible] [illegible] greges, quibus immensos per fluctus pascendi dantur agri, colles, montesque subaequorei, quos nemo antea vidit, vix aliquis ex [illegible] coniectavit, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] admoneravit, ne a multitudine irrideretur? Erit igitur [illegible], quasi fraterna consanguinei[illegible] [illegible], quasi ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Nuper *Tuscarora* Americana navis circa S. Helenae insulam in Atlantico altitudinem Oceani ad quingentesimum metrum et octo millia deprehendit. At recentius *Penguin* Anglica navis ad Insulas Amicorum et praecipue in meridiem insulae Tongae mille super metra notis profunditatibus addidit, nempe 23° 39′ latid. austral., et 177° 24′ longit. occidental. metra 9193 contigit; procedens 28° 24′ S. E., et 170° 24′ S. O., easdem apud insulas, 9422 metra adepta est. Denique ad insulas Kermadeas, 50° 28′ lat. austral. 178° 37′ long. occident., 9437 metra profunditatis reperiit. Quid si dicam virum egregium, Penguini ducem, Balfour, reperiisse quasdam abyssos in subaequorea planitie, 3700 metrorum altitudinem non excedente, abyssos, inquam, sex metrorum millibus hiantes, ex quibus catapiractes rubram cretam, quam [illegible] dicunt, referebant? Hinc patuit ibi [illegible] culmina trium montium, qui longe altissimos Europae montes, Mont-Blanc, nempe [illegible] circiter mille ac tercentis, praeverterent.

Dum haec in Oceano ab Anglis [illegible], Orloff, Moschus, dux loricati navigii *[illegible] Azowa*, Propontidem, Marmaricum [illegible], inquirebat, ibique subaequorea noscebat [illegible] [illegible] flumina, immo maria; oceanum nihil esse praeter superposita immensa flumina, plurimis finibus constantia, quotidie euntia ac discurrentia quasi motu praedita sempiterno. Quare illud antiquitatis effatum rectissime facto redibat, leviter nimis irrisum nuper, a sapientibus ceteroquin viris, quo ferebatur Oceanus nihil esse praeter flumen ingens, quo totus quasi amplexu praecingatur orbis terrarum; ferebatur Oceanus esse serpens enormis ille spiris omnia terrena amplectens ac stringens, terrasque adlambens cir-

---

ALOISII CLASII

LUSUS PASTORALES

XXXI.

[illegible], [illegible], [illegible] in valle profunda,
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible].
[illegible] ibi lupus, heu! senio confectus inerti,
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible], [illegible], ut [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]?
[illegible] est ille tamen, qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible].
Quot tulit [illegible] praedas, nostro [illegible] [illegible]!
[illegible]...! Sed en vindex [illegible] ecce [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] stridente sagitta:
[illegible], [illegible], ah! precor, [illegible].
Non licet [illegible] [illegible] atrocius hostem:
Sed gravis in miserum est, et acer ipse dolor!

XXXII.

Parvulus est ovium grex, infoecundus agellus,
Quos fortuna tibi, pastor, habere dedit.
Ipse tamen vitam [illegible] [illegible] beate
Degis, et usque tuo risus in ore sedet.
Contra finitimo quot sunt in ovilibus agnae
[illegible] domino! qualis amoenus ager!
Muneribus caeli simus olli semper amantes:
Tu sudoris habes praemia parca tui.

XXXIII.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible]:
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible];
Illam quaerendo, tremulis balatibus imples
Hoc nemus, et dubium fers, miserande, pedem.
Heu, sine, ah! miserande; tuas compesce querelas,
Quas frustra ingeminas, ubera grata vocans.
Clamantem tua te genitrix non amplius audit:
Solum augus flendo maestitiam domini.
Pone metum: tenera si pasci haud es potis herba,
Matrem aliam, quae lac praebeat, ecce paro.
Utile quod spiro me nam movet erga pusillum
Te, mage sed tangunt fata, miselle, tua.

XXXIV.

Herbae languidulae, sitiens et flosculi, ab igni
Qui sic aestivo victima concidit[is],
Vestro et suppliciter sermone oratis Olympum,
Ut gelido exustum recreet imbre solum;
Montibus Eois en iam Matuta rubescens
E tacito umbrarum, nocte abeunte, sinu
Prata super rorem guttatim decutit almum,
Restingui ut paullum possit acerba sitis.
Iamque modo aridulum video revigescere caulem;
In folia actutum virida forma redit.
Sed, proh! quae utilitas? vehitur si Phoebus ab Indo,
Quodque Aurora dedit, surripit ille brevi?

XXXV.

Quidnam consilii rupem te ferre per istam
Impulit audacem, stulta capella, pedem?
Rupem, quae a summo labat undique, iamque minatur
Devastare alveum fluminis attigui?
Scilicet ipsa quoque trepidare arbusta videntur,
Nequicquam stabili freta supercilio.
Tu tamen impavide adrepis, virgultaque dente
Pauca sequens, blanda vinceris illecebra.
Nonne vides, ut grex reliquus, tibi foedere iunctus,
Occupat alta quidem, sed mage tuta solo?
Ut desiderium ventris, te cautior, explet?
Sed monito haud pares, surda capella, meo.
Vae! quia mors illis manet abdita cautibus horum,
Qua te praecipiti funeret exitio.

XXXVI.

Tune etiam tantis, o sepes hispida, curis
Hic mihi alenda es, ubi terminus exstat agri?
Inque tibi terra trudendum germen eodem,
Quae fert cultori praemia larga suo?
Ipsamet es, fateor, munimen sentibus aspris
Ad coniuratas in mea damna manus;
Quippe vetas aditum, cupidis praedonibus obstans,
Sicque facis, campo stat mihi tuta seges.
Ast igitur, simul ut flavae curvantur aristae,
Praemetuam ruri furta dolosa meo,
Teque necesse habeam sudatae obtendere messi?
Ah, nostra emendes talia secla, Deus!
Sic, ut frugiferum domino tueantur agellum
Haud spinae, verum ius et honesta fides.

PER ORBEM

VIATOR collega a consueta quindenorum dierum peregrinatione iterum non rediit, nec verbum quidem de se edidit. Profecto alius, et is mirificus, eventus « mentem et oculos » eius, prouti superiore mense accidit, immobilem uno loco ipsum defixit. Ubinam? Forsan in Civitatibus Foederatis Americae Septemtrionalis, ad Challam, ut certiorem sese redderet de puteis illis ex petroleo, qui minimi momenti credebantur; nunc vero ex diariis accepimus immenso spatio protrahi? An potius in Aleutinis insulis, inter meridiem et occasum Alaskae peninsulae, ut ipse quoque auro, quod in novis purisque canaliciis inventum est, potiretur? An denique in Nagasaki Iaponia urbe instat apud certum artificem, ut arcana sit ipsi revelaturus, quibus ignes moliatur, qui in aërem laetitiae causa mittuntur? Id enim nunciatum est, nobis prorsus huc usque ignotum, illic ante hoc saecula quatuor, primigeno familiae cuiusdam secretum hereditatis iure tradi ad ignes illos eo ritu fabricandos, ut aves referant pulcherrima forma ac dimensione magna, quae, simulac elatae, viventium avium ad amussim volatum imitentur.

O mirabile quidem visum! Utinam illic adsit VIATOR! Utinam Iaponias praescriptiones referat, ut nova apud nos inducere possimus, quibus delectemur!

✤

Omnia enim per orbem eadem semper manent. In Urbe desertionem raedariorum curribus equorum aut electridis vi actis addictorum, desertio pistorum molitorumque secuta est, plures dies ducta, ita ut reapse visa fuerit ipsis actoribus accomodasse suae artis illud « grana ad minutitiam redigere »; effecisse scilicet ut ii, pecuniis parcimonia servatis orbati, fame urgerentur ad laborem rursus capessendum, nulla fere utilitate acquisita. Quae, ut vera profiteamur, plerisque operariorum, qui falsis assentatorum blandimentis cedunt, ubique saepe contingunt; sed tamen inconsulto in re perseverant, odioque in dominos flagrant, qui sua vice pari sensu operarios persequuntur. Quousque tandem?

✤

Ad incendia et ruinas immanes procedamus; et haec non fortuita, prouti flammae illae, quae chartae resina illinitae officinam Mediolani; ad Genuam autem xylinorum textorum fabricam recens brevique consumpsere.

✤

Sed huiusmodi peius infortunium e Neo-Eboraco innotuit. Currurum series cum ad pharum Nyack pervenisset, e ferreis axibus, quibus, vapore acta, velocissime procedebat, egressa, in duas partes divisa est, quarum una rapide per declivium processit, et in alios currus viatorum plenos impulsa, neces plures comparavit. Nec hominum mala hac morte muletatorum numerus recognosci potuit, cum ignis rabies, ex vaporivehae cortinae abruptione, eos adussisset.

In mari etiam huiusmodi conflictus lugemus. Ad Havre, portum Gallicum, Germanorum navis, cui nomen *Lusitania* in Hispanicam *Lamboto* occarrit, et vix unius horae spatio in fluctus demersa est. Nautae tamen leto erepti sunt, praeter quatuor gurgite obrutos.

✤

Haec cum audiantur, et referantur simul itinera, quae Georgius, Graecorum in Insula Creta princeps, per Europae nationes, ac Russorum Caesar eiusque uxor in Daniam primum, deinde in Galliam aggressuri sunt, omina ultro ad labia occurrunt, quae ex animo manant, ut regalibus viris omnia bene, fauste feliciterque procedant.

FORFEX.

VARIA

Feles tabellarii.

Nemo existimet me tabellarios diribitorio addictos constituta in nomine acerba similitudine carpentem, eosque me putet italo aceto perfricaturum narratione aliqua Aesopiana, quasi pecuniariam chartulam in epistolis abditam surripuerint. Agitur de quadrupedibus iis, quos feles appellamus, et domesticos habemus, et consuetudine diuturna nobiscum quasi familiares tenemus, immo blandientibus manibus nostro in gremio versamus, quibus unum est, quod ceterum instinctu sequuntur, si mures nostris a conclavibus arceant, vorentque si accesserint; linea, lanea, armaria, vestes utensilia, supellectilem, frumenta, olea, suilla, caseum integra, intactaque a soricum dentibus tueantur. Quid si interdum aliquid ex defensis tutatisque libaverint? Quid si interdum rapuerint e coquina, ancillis, coquo minus in officium incumbentibus, et potiundi potestate data quasi invitantibus ut potiantur, ut auferant? Dignus est operarius mercede sua, et qui larido, isiciis, caseo, carnibus tuendis inservit, de larido, isiciis, apexabonibus, caseo, lucanicis ac similibus vivere debet. Ceteroquin exploratum est neque Paulum, neque Tribonianum ullum in athenaeo feles circa iura legesque proprietatis monuisse; quid igitur mirum si, quae numquam didicerunt, quae neque ipsi neque maiores, hero curante, quaesiverunt, hactenus ignorent, ac furentur ubi adsit occasio?

Sed haec alias pertinent; feles tabellarios expectatione vestra dignos, o lectores, narramus. In foederatis civitatibus borealis Americae mille circiter numero sunt feles, quibus ab aerario quotidiana rependitur merces, cibo ac domicilio in singulos et pro singulis in publicis tabulis redacto et constituto. Nihil tamen de vestibus cautum est, quod ego sciam, nihil de armis, quibus utantur. Quoties currus, vaporiveha, navis per maria, per fluvios illos ingentes, per ferreas vias, per itinera procedunt, libros involueraque portantes, et sacculos epistolarum, et capsas involueris addictas, feli locus est, qui sacculos capsasque sibi creditas, quibusque assuevit, optime noscit, vigilque adstat et assidet ne mus, ne decumanus sorex irrepat, audeatque accedere, conspicari. Nulla custodia militum tanta alacritate et fide munus obit suum. Quo fit, ut quoties in diribitorio feluli nascantur, nuncietur auctoritati felix ortus, locus, numerusque catellorum; haec in libro notantur, et stipendium natis decernitur. Pulchrum profecto, et penes omnes gentes idem cavendum!

Lavantur et albescunt Aethiopes.

Ea sumus aetate, qua plura fiunt, quibus proverbiorum quassetur fides, atque labascat. Postquam ea, quae proposui, narravero unum credo supererit, ut

In caput alta suum labantur ab aequore retro
Flumina, conversis solque recurrat equis.

Quid antiquius et magis ratum exploratumque Horatiano illo:

Naturam expellas furca, tamen usque recurret?

Nunc habemus naturam non furca, sed seu expulsam (vide quam exiguo negotio!), et non recurrentem. Ferebat proverbium « Aethiopem lavari » ab homine, qui rem circa impossibilem factu oleum operamque perderet; idem erat si diceretur « isthmum fodere », idem... Et ecce foditur inter Mediterraneum et Erithraeum mare isthmus, foditur Corinthius. Panamicus autem ille, duas inter Americae regiones interiectus naturae vi, mortalium, queis nihil arduum est, audit percrebrescere minas, videtque parare ferrum, et moliri vulnera; et ecce... lavantur Aethiopes, fumoque et nigredine offusa pellis deponitur.

Iohnson enim, in athenaeo maximo urbis Kansas magister, experimenta diu super iis, qui vocantur *Albini*, constituit, ac demum elemento, seu germine potitus est, quo vigente illi albent, quo sublato cutis colorem capillorumque instar ceterorum hominum induunt. Potitus principio, rem amplificavit applicatione opportuna. Itaque ex nigris bestiis albas fecit, nigras ex albis. Mora non fuit quin idem in hominibus tentaret, ut ex nigris, quorum numerus ingens in foederatis borealis Americae civitatibus est, quique sui coloris impatientes sunt, albos efficeret, remque adeptus praedicatur. Commota regio est; et ditissimus illius regionis iter aggreditur in Kansas ut experiatur; quatuor mox potentissimi auctoritate, nomine, opibus hunc sequuntur idem optantes. Ubi res non aliter ceciderit ac sperant, proverbio valedicam, Iohnson interea magna opum vi superante Cresos, et Lucullos, et Crassos.

Ioci.

Pictor moerens.

Pictor, adversa sorte saepius fractus, de hac saepe cum uxore querebatur: — Et quodnam — inquit, — mihi scelus est, quo nec unam quidem tabulam vendere possim? — Tum uxor: — Numquid, vir, male pinges? Non mihi videris. Attamen bono animo esto; excellentissimi pictorum, qui quasi totidem genii dicuntur, eadem, qua nos, versati sunt in miseria. Leonardum da-Vinci recordare... — Optime dicis, uxor, — pictor ait — sed nec tu, nec ego excellentissimi, et neuter Leonardus! — Quis non crederet tam aperte fatenti?

P. d. V.

EPISTOLARUM COMMERCIUM

Cl. v. IAC. TAS...., **Tonnerre** - Quam misisti chartula vehicularia SENIORI tradita est, qui id responsum sine mora dedit:

Quid iuvat obscuris involvere scripta latebris?
Ni pateant animi sensa, tacere potes.

Cl. v. IOS. SCH...., **Argentorati** - Aperi consilium tuum; tunc enim facilis promptaque responsio.

Cl. v. F. ARN...., **Mediolani** - IOAN. CA.... CH...., **Ronco ad Bugellam** - Aenigmatum solutiones non acceperamus. Quomodo nomina vestra edere poteram?

COLL.... SCH.... P...., **Moreliae** - Aenigmatum solutiones quinque saltem dies ante statutas kalendas et idus deferendae nobis sunt, ut nomen solventis in indice comprehendi possit.

NEEDERLANDICO POETAE - « Verba, verba, praetereaque nihil! »

Cl. v. IOS. SO...., **Iaca Regali** - Agedum, opus aggrediaris! Quae enim in mente habes plurimi quidem facio. De ceteris maximas tibi ago gratias.

Cl. v. ST. PAK...., **Moscae** - Lucrum non aequat sumptus.

Cl. v. IO. PAS...., ? - Laudes tuae nobis spiritum afferunt: ecquid moraris ut scripto aliquo commentarium nostrum decores?

Cl. v. VINC. LECL...., **Massiliae** - Vetus est illud: *Solve, et repete!*

A SECRETIS.

neque id contendo, longe ante chartam e pannorum fragmentis fabrefactam chartam ex lino adhibitam fuisse: Briguet enim multis argumentis ostendit hanc quoque e pannis constare, atque nulla ex parte ab hodierna, qua utimur, distingui. Quam quidem, iuxta Karabacek doctoris sententiam, a septimo usque saeculo Arabes habuerunt, et etiam tum ipsi dicebantur e Sinis secum tulisse. Certum tamen est, saeculum post unum, cum in bello quodam Arabes ipsi Sinenses nonnullos chartae conficiendae peritos captivos fecissent, Samarcanda in urbe verum officinam ad chartam fingendam constitutam esse. Chartam denique tunc e lino xylino conficere non posse ex hoc arguitur, in Sinis gossypion non ante saeculum XIII innotuisse.

At si haec de primo chartae usu apud Arabes dixerunt qui eam Iberis primum, deinde Italiae quoque communicarunt, de eius origine nullum produnt argumentum. Disputant profecto inter eos equidem, Karabacek, quem supra memoravi, Petito eum adstruente, Blanchet contra Gallo Sinensibus iterum vindicante. Quinimo hic vir suis, quas recens edidit, disputationibus suggerit contendere voluit primum chartae fabrum Tsai-Loun quemdam saeculo p. C. II fuisse, eiusque asservari adhuc scriptam rationem, quomodum conficiendae rei, ex siu, sive ex folliculis bombycinis expliciatur. Erat enim Tsai-Loun ille subtili ingenio praeditus, multaque ipse reperiit, ita ut e famulo cuiusdam armorum officinae armorum faber factus sit. Is itaque, cum aliquid excogitaret, quo melius forte quam tabellis ligneis, vel sericis fragmentis, philosophi atque poetae suae gentis uterentur, arborum ex corticibus, ex cannabis fibrillis atque ex fragmentis pannorum chartam primus confecit. Tunc Yuan-Hing, Sinensium princeps, eum inter optimates, e Long-Ting titulo, adlegit, atque inter suorum aedium magistros nominavit. Sed prosperi eventus Tsai-Loun male cesserunt, qui superbus et inconditus factus Song, nobilissimam matronam, malis calumniis petivit. Cum vero Yuan-Hing mortuo, ipsius Song nepos imperium obtinuisset, Loun statim coram se advocavit ut suas innocentiam iure tueretur. Ille vero suspicationem sibi non ratus, odorato se balneo abluit, atque pulcherrimis vestibus indutus, venenum hausit. Sed Sinenses haud ingratos esse viro industri ostenderunt, eique immo aediculam condidere cum eius signo, ubi quotannis sacrificia et thurificationes habebantur. In How-Nan insuper provincia diu asservatum est mortarium, quo ille primum usus est, illudque deinde, cum pretio emisset, iussit rex in museo reponi.

Ceterum multo serius Europeis charta innotuit, cumque iam Afri septentrionem incolentes eam diutius novissent. Et plane a saeculo usque X Cairo in urbe via quaedam ab *antiquis chartariis* nuncupabatur. In Mauritania autem anno MCXLV cum Fez urbem Almohadis Arabes occupassent, cives ne Karavija templum, signis atque picturis ditissimum, a victoribus vastaretur, artium opera omnia charta involverunt, atque deinde fictili strato cooperuerunt.

Itaque si ultimis ratiocinationibus fides habenda est, undeviginti ante nos saecula charta primum reperta est. In Europa autem officina ad Xativa est omnium antiquissima, quippe quae ab anno usque MCLVI condita fuerit, eamque saeculo sequenti officinae ad Fabrianum sequutae sunt, ex quibus nonnisi post longos annos chartae usus manavit: adeo semper humanitatis progressus lento grado evolvuntur!

A. Costaggini.

ANNALES

Sinensis legatio a Germanorum Imperatore excepta — Bellum Transvaalianum — Americanae res — Inter Galliam et Turcarum imperium dissensio — In Bulgarensis reipublicae administros inquisitio.

Legatio a Sinis in Germaniam missa, quae necem Germanici legati, illic superiore anno patratam, expiaret, Postdam in oppido, coram Wilhelmo Caesare, regalibus, administris, summis exercitus ducibus intromissa est. Ciung princeps, propinquitate cum Sinarum rege proxime coniunctus, qui legationi praeest, litteras ipsius regis autographas exhibuit, atque viva etiam voce protestatus est regem casus qui in Sinis contra Europaeos acciderunt ex animo moerere; spem autem habere fore ut numquam renoventur, ac numquam in posterum Sinenses inter et Germanos discidium aliquod exoriatur. Wilhelmus tunc, ius gentium violatum esse cum affirmasset sollemniter, vota Sinarum regis se adiuturum spopondit. Ita, si placet Superis, Sinense bellum compositum est.

*

Utinam de Transvaaliano eadem affirmare possimus! Quod quidem in insidiarum certamen, Anglis victis ac Boeris victoribus, omnino conversum est. De mediatione per Germanorum Russorumque Caesares inducenda nemo ulterius loquitur: loquuntur contra inde Kitchener, summus Anglorum dux, suis tabulis, quibus ad mortem committit subditos coloniarum omnes, qui XVII kal. octobr. arma haud deposuerint; hinc Botha minitans se cum Boeris suis pluribusque millibus eorum, quos *afrikanders* nuncupant, fines iterum Anglorum ad Capitis coloniam superaturum. Quidquid fuerit, id a diariis nunciatur, Anglicum ipsius coloniae rectorem, Milner, ad septemtrionem regionis esse profectum.

*

Civitatum Foederatarum Nordicae Americae praeses Mac-Kinley se ultro obtulit, ut omne inter Venezuelam et Columbiam odium removeretur; at simul palam denuntiavit, quod iam suspicabantur, foederatas copias Panama isthmum occupaturas, si qua belli actio per discordes illos populos illic fiat. Quod quidem monitum suum effectum sortitum esse videtur, cum utraque respublica bona sibi exhibita officia se acceptuream declarasset.

Interim fama perlata est Roca, Argentinae civitatis praesidem, cum Mac-Kinley colloquium Buffalo in urbe, ubi sollemnis americanarum artium recognitio instituta est, habiturum. Qui « pan-americanismo » obstant malo animo nuntium exceperunt: plerique vero eorum qui usum tractandae rei publicae possident in re vident gratum initium ad illam quaestionem resolvendam tamdiu agitatam, ut imperii summa in Americis Americanis tantum addicatur.

*

Dissensio inter Galliam et Turcarum imperium dum scribimus perdurat. Utriusque nationis legati suum locum deseruerunt. Turcarum regem a Russorum Imperatore petiisse dictitant, ut ad discrimen tollendum accederet; hunc autem consilium suum nondum coepisse. Profecto de re agetur cum proxime ipse Galliam inviset.

*

Dum publici per orbem feriantur, coetus legibus ferendis in Bulgaria *Sobranje* viri convocati sunt, ut in disputationem deducerent utrum in antiquos civitatis administros Prancioff, Radoslawa, Toncer atque Tener summo iure agendum nec ne esset. Hi enim a legatis, quibus in eorum gubernium inquirere commissum fuerat, de publicis statutis violatis, de proditione, de vi accusantur. Quid autem decretum fuerit huc usque ignoramus.

Propopilsema.

P. S. — *Annalibus his praelo commissis*, Mac-Kinley vita, Buffalo in urbe, a scelesto homine in discrimen adducta est. Quod a periculo evaserit gratulamur ex animo.

AENIGMATA

I.

Scribe sinistrorsum, consurget glandifera arbor.
Dextrorsum, interpres sedulus esto; iuvat.
Si integri partes alicui miscere lubebit,
Cum lautis domibus stant monumenta, viae.

II.

Assolet *anterior* semper deposcere causas.
Utilis atque *alter*, vel lutulentus, erit.
Si caput inde mihi, lector, tu demere velles,
Exoritur facies horrida quadrupedis.
Denique si dira et segni cruciare podagra,
Necquidquam tentes; non tibi *totus* erit.

P. Garrone.

Ex sociis, qui utriusque aenigmatis interpretationem ad commentarii moderatorem miserint intra duos menses, unus, sortitus, **gratis** accipiet opus novissime editum, cui titulus:

Petri Angelini
LOLLIUS
SIVE
DE PROVECTA LATINITATE

Aenigmata a. IV, n. XIV proposita his respondent:
1) I-bis; 2) Ter-minus.

Ea rite soluta miserunt:

Ed. Bianco; Th. Vinas Sch. Piar., *Roma*. — Car. Stegmiller, *Sabaria*. — D. Le Provost, *Briocen*. — Ad. Haas, *Grybovia* — Lud. De Rubeis, *Iguvio* — Vinc. Lakatos, *Kenthely* — Ver. Cariolato, *Vicentia* — Guil. Schenz, *Ratisbona* — Sem. Theologicum Neocomense — P. G. Z., *Modoetia* — B. Vannini, *Florentia* — Princ. Gordon, *Mancunio* — Ioan. Cantono Ceva marchio, *Ronco ad Bugellam*. — M. Belli, *Portu Romatino* — I. Szymaitis, *Opitolki* — Georg. Hauser; Ioan. Brill, *Bonna* — Hild. Guepin, *S. Dominico de Silos, ad Burgos*. — Ad. Skrzypkowski, *Swinice*. — Eug. Sesia, *Bormio*. — Alb. Sesia, *Vercellis*. — Aug. Mager, *Seccovio*. — V. Hertel, *Mendhusio*. — Am. Robert, *Marieville*. — Desiderius O. F. M., *St. Louis*. — Valentinus ab Alebrio, *Tusculo*. — W. Matloch, *Maia*. — M. Vidal; A. Lafontan, *Palma*. — Herm. Gini, *Taurinis aquis*. — St. Figielski, *Regino*. — Collegium Sch. Piar. *Stellae*. — Petr. Garrone, *Pezzana ad Vercellas*. — Alois. Cappelli, *Senis* — I. Sernatinger, *Dresda*.

Sortito est praemium

Bianca Vannini,

ad quam missum est opus, cui titulus:

Petri Angelini
Lollius
SIVE
De provecta Latinitate.

Sponsor: Ioannes Baptista Ciampi, iurisperitus.

Romae — Ex officina *Pacis* Phil. Cuggiani.